

Fundació
La Marató de TV3

22è SIMPOSIUM
Diabetis i Obesitat

PATRONS DIETÈTICS AMB GUANY DE PES I LA INCIDÈNCIA D'OBESITAT A L'EDAT DE 4 I 7 ANYS QUE PARTICIPEN EN UNA COHORT DE NAIXEMENT D'ESPANYA

Eva María Navarrete Muñoz

CIBER Facultad de Medicina – Universidad Miguel Hernández Alacant

1. Resum

L'obesitat infantil ha esdevingut un dels desafiaments de salut pública més greus del segle XXI i la seva prevalença ha assolit proporcions epidèmiques a tot el món. Les creixents taxes de prevalença indiquen que factors ambientals modificables en la primera infància, com la dieta i altres estils de vida, poden tenir un paper clau en la reducció de la prevalença i la incidència de l'obesitat infantil.

Els objectius d'aquest projecte han estat:

- 1) Estimar la prevalença de sobrepès i obesitat als 4 anys i la incidència del sobrepès i l'obesitat des dels 4 fins als 8 anys.
- 2) Avaluar la reproductibilitat i validesa d'un qüestionari de freqüència breu per avaluar la dieta als 8 anys d'edat.
- 3) Obtenir informació de nutrients, aliments i patrons dietètics als 4 i als 8 anys.
- 4) Explorar l'associació entre la dieta (nutrients, aliments i patrons dietètics) i altres patrons d'estils de vida en la prevalença i incidència del sobrepès i l'obesitat infantil.

Aquest projecte s'ha dut a terme amb la informació d'aproximadament 1.800 parelles mare-fill que participen en el projecte «Infància i medi ambient» (INMA, <https://www.proyectoinma.org/>). Aquest és un estudi multicèntric de cohort de naixement de quatre àrees geogràfiques d'Espanya en què es van reclutar les mares durant l'embaràs i s'han seguit els fills des del naixement fins a l'actualitat; en aquest projecte en concret hem treballat amb la informació de les visites de 4 i 8 anys. La informació dietètica a l'edat de 4 i 8 anys es va recollir mitjançant un qüestionari de freqüència alimentària que es va crear per a aquest projecte. Aquesta informació ens va permetre estimar la ingesta dietètica de nutrients, grups d'aliments i derivar patrons dietètics amb un enfocament *a priori* basat en les recomanacions dietètiques actuals i un enfocament *a posteriori* utilitzant tècniques multivariades com l'anàlisi factorial. El pes i la talla es van mesurar utilitzant protocols estàndard a l'edat de 4 i 8 anys, i es va calcular l'índex de massa corporal, que ens va permetre avaluar la prevalença i incidència de l'obesitat.

2. Resultats

1) La prevalença de sobrepès, obesitat i obesitat abdominal als 4 anys va ser de 14,5 %, 6 % i 9 % respectivament. Pel que fa a la incidència de 4 a 8 anys, un 15 % dels nens amb pes normal als 4 anys van tenir sobrepès als 8 anys, i un 6 % dels nens que no eren obesos als 4 anys (pes normal o sobrepès) van desenvolupar obesitat als 8 anys.

2) El qüestionari de freqüència d'aliments de 46 ítems, desenvolupat en el context d'aquest estudi per mesurar la dieta a l'edat de 8 anys, és reproduïble i vàlid comparat amb tres recordatoris de 24 hores i paràmetres bioquímics. En resum, la mitjana dels coeficients de correlació per ingesta de nutrients va ser 0,41 i per a grups d'aliments, 0,45. La validesa del qüestionari de freqüència d'aliments comparat amb la mitjana de tres recordatoris de 24 hores va mostrar una correlació mitjana de 0,34 i la validesa amb vitamines sèriques va ser de 0,38 per a betacriptoxantina, 0,26 per a licopè, 0,23 per a alfacarotè i 0,15 per a betacarotè. Per tant, aquest qüestionari de freqüència d'aliments pot utilitzar-se per mesurar la dieta als 8 anys de nens espanyols.

3) Aquest projecte ha contribuït a la generació de més d'un centenar de variables dietètiques que s'han posat a disposició de tots els investigadors del projecte INMA per explorar noves hipòtesis sobre dieta i salut. S'han estimat els principals nutrients, com són els principals macronutrients (energia, proteïnes, carbohidrats, greixos totals, greixos polinsaturats, greixos monoinsaturats, greixos saturats totals, greixos *trans*, omega-3, omega-6, i altres àcids grassos), les principals vitamines i els principals minerals, i la ingesta dietètica per grups d'aliments.

Amb la informació dietètica s'han derivat tres patrons d'adherència a dieta mediterrània com són Mediterranean Diet Score (MDS), Alternate Mediterranean Diet Index (Amed) i Relative Mediterranean Diet Index (rMED). Entre els components que avaluen aquests tres indicadors hi ha el consum d'alcohol, que es va eliminar perquè no es recomana per a aquestes edats. Fruit d'un treball final del màster de Salut Pública de la Universitat Miguel Hernández i la Universitat d'Alacant, es va examinar la reproductibilitat i validesa d'aquests índexs comparant la informació que ofereixen amb estimacions de vitamines obtingudes de la mitjana dels recordatoris de 24 hores i

paràmetres bioquímics. En aquest treball vam veure que l'índex que tenia millor reproductibilitat i validesa era rMED.

Després d'una revisió de la bibliografia científica i de dur a terme diferents mètodes d'agrupació de dades, com ara clústers, components principals o factorial, vam derivar patrons dietètics *a posteriori* utilitzant l'anàlisi de components principals. S'han creat tres patrons dietètics, que es van identificar com a patró mediterrani, occidental i de lactis per als 4 anys, i tres patrons més, que es van anomenar de manera similar, per als 8 anys.

4) En aquest projecte hem explorat com la ingesta de nutrients, aliments o patrons s'associa amb el sobrepès i l'obesitat.

Els greixos *trans* industrials són greixos hidrogenats que s'incorporen als aliments processats, com ara les patates fregides o la pastisseria industrial, entre d'altres, mentre que els greixos naturals es produeixen de manera natural en els aliments procedents de remugants. Els nens que als 4 anys es van classificar en el quartil més alt d'ingesta de greixos *trans* industrials ($> 0,7$ grams al dia) comparats amb els que es van classificar en el quartil més baix ($< 0,4$ grams al dia) tenien un 57 % més de probabilitat de tenir sobrepès (OR = 1,57; IC del 95 %: 1,13; 2,21) i un 63 % més de probabilitat de tenir obesitat (OR = 1,63, IC del 95 %: 1,14; 2,34). La ingesta de greixos *trans* naturals no influeix en el sobrepès i obesitat als 4 anys.

Una major adherència a la dieta mediterrània en l'embaràs s'associa a un menor risc de tenir una descendència de mida més gran al naixement, seguit d'un augment accelerat de l'índex de massa corporal (grup de trajectòria de referència: nens amb mida mitjana al naixement i posteriors augments més lents de l'índex de massa corporal) (risc relatiu de puntuació rMED alta davant de baixa, 0,68; IC del 95 %: 0,47; 0,99). Una major adherència a la dieta mediterrània en l'embaràs no es va associar amb la puntuació de risc cardiometabòlic, els seus components o biomarcadors relacionats.

El consum de begudes endolcides inclou refrescs, suc s envasats i refrescos edulcorats. El consum mitjà de begudes endolcides va ser de 79,1 ml/dia, principalment provinent de suc s envasats (80,9 %). Els nens que als 4 anys consumien > 1 beguda endolcida /

dia van mostrar més probabilitat de tenir obesitat que els que consumien < 1 beguda endolcida / dia (OR = 3,23; IC del 95 %: 1,48; 6,98). Així mateix, per cada suc envasat al dia, el nen tenia un 55 % més de probabilitat de tenir obesitat (OR = 1,55; IC del 95 %: 1,09; 2,15). Es va observar un efecte similar amb els refrescos, tot i que aquesta associació no va ser significativa estadísticament.

També vam construir un indicador d'estil de vida que tenia un rang de 0 a 10 i constava de cinc components: tres components que eren favorables (extracurriculars d'activitat física, temps de son, consum d'aliments a base de plantes) i dos que eren desfavorables (temps de televisió i consum d'aliments ultraprocessats). Es va classificar el comportament dels nens als 4 anys en 0, 1 i 2 segons els tertils de puntuació per als tres components favorables i el contrari per als dos components desfavorables. Es va observar que els nens classificats al tertíl més alt d'aquest indicador als 4 anys tenien menys probabilitat de tenir sobrepès o obesitat als 8 anys (OR = 0,61; IC del 95 %: 0,39; 0,96) i d'obesitat abdominal (OR = 0,48; IC del 95 %: 0,24; 0,96). També s'ha explorat si aquest indicador s'associava amb el desenvolupament neuropsicològic de l'infant als 4 anys, però els resultats no van ser conclouents.

No vam observar associacions significatives entre l'adherència a la dieta mediterrània als 4 anys i el sobrepès, obesitat o obesitat abdominal. No obstant això, tenir-hi una adherència alta (11-16 punts en rMED) als 4 anys comparat amb tenir-hi una adherència baixa (0-6 en rMED) es va associar amb una incidència de sobrepès més baixa (HR = 0,38; IC del 95 %: 0,21-0,67; $p = 0,001$), obesitat (HR = 0,16; IC del 95 %: 0,05-0,53; $p = 0,002$), i obesitat abdominal (HR = 0,30 ; IC del 95 %: 0,12-0,73; $p = 0,008$) als 8 anys. Aquest efecte preventiu de la dieta mediterrània es va deure principalment a un consum alt de verdures i oli d'oliva, i a un consum baix de carn.

Finalment, ens agradaria ressaltar com a resultats del projecte la formació de nous investigadors a través de treballs de fi de màster que s'han realitzat en el marc d'aquest projecte i la tesi d'una de les persones contractades en el projecte. A més, hem dut a terme diverses activitats de divulgació científica com un taller per a nens («Com ens *mola* la dieta mediterrània!», a la Fira de la Ciència i la Tecnologia d'Elx [FeCiTElx]) o la jornada de portes obertes de la Facultat de Medicina de la Universitat

Miguel Hernández, en què es van fer activitats d'aprenentatge sobre la dieta mediterrània a través d'un joc per posar els aliments en la piràmide de la dieta mediterrània segons si eren aliments d'aquesta dieta o no. En el segon taller vam fer un concurs de dibuixos creatius amb aliments. Per a aquests tallers vam crear un díptic que es pot consultar [aquí](#) i vam elaborar un vídeo divulgatiu per a nens de 4 a 8 anys que es pot veure [aquí](#). També es va realitzar un vídeo divulgatiu sobre el resultat dels sucus envasats que es pot consultar [aquí](#).

Taller de la Fira de la Ciència i la Tecnologia d'Elx (FeCiTEIx).

Jornada de portes obertes de la Facultat de Medicina, Universitat Miguel Hernández.

3. Rellevància i possibles implicacions futures

El finançament d'aquest projecte sens dubte ha contribuït al fet que una jove epidemiòloga hagi tingut el seu primer projecte finançat i a la formació de nous investigadors en el marc del projecte. Així mateix, s'ha obtingut nova evidència sobre certs nutrients, aliments o patrons d'estils de vida o dieta que estan contribuint a l'epidèmia de l'obesitat en la infància. A més, el gran volum de dades dietètiques que

s'han generat possibilitats que el projecte INMA continuï responent preguntes importants sobre la salut infantil i sobre com la dieta pot influir en aquesta salut infantil.

A més, esperem que la tasca divulgativa que hem intentat desenvolupar en el marc d'aquest projecte pugui ajudar la població general a seguir una dieta mediterrània els efectes a llarg termini de la qual ja han estat corroborats per estudis epidemiològics de grans dimensions com el projecte Predimed.

4. Bibliografia científica generada

1) Scholz A, Navarrete-Muñoz EM, García-de-la-Hera M, Fernandez-Somoano A, Tardon A, Santa-Marina L, Pereda-Pereda E, Romaguera D, Guxens M, Beneito A, Iñiguez C, Vioque J.

Association between trans fatty acid intake and overweight including obesity in 4 to 5-year-old children from the INMA study.

Pediatr Obes. 2019 Apr 7:e12528. doi: 10.1111/ijpo.12528.

2) Fernández-Barrés S, Vrijheid M, Manzano-Salgado CB, Valvi D, Martínez D, Iñiguez C, Jimenez-Zabala A, Riaño-Galán I, Navarrete-Muñoz EM, Santa-Marina L, Tardón A, Vioque J, Arija V, Sunyer J, Romaguera D.

The Association of Mediterranean Diet during Pregnancy with Longitudinal Body Mass Index Trajectories and Cardiometabolic Risk in Early Childhood.

J Pediatr. 2019;206:119-127.e6. doi: 10.1016/j.jpeds.2018.10.005.

3) Vioque J, Garcia-de-la-Hera M, Gonzalez-Palacios S, Torres-Collado L, Notario-Barandiaran L, Oncina-Canovas A, Soler-Blasco R, Lozano M, Beneito A, Navarrete-Muñoz EM.

Reproducibility and Validity of a Short Food Frequency Questionnaire for Dietary Assessment in Children Aged 7-9 Years in Spain.

Nutrients. 2019;11(4). pii: E933. doi: 10.3390/nu11040933.

4) Gonzalez-Palacios S, Navarrete-Muñoz EM, García-de-la-Hera M, Torres-Collado L, Santa-Marina L, Amiano P, Lopez-Espinosa MJ, Tardon A, Riano-Galan I, Vrijheid M, Sunyer J, Vioque J.

Sugar-Containing Beverages Consumption and Obesity in Children Aged 4–5 Years in Spain: the INMA Study.

Nutrients 2019; 11; 1772. doi: 10.3390/nu11081772.

5) Bawaked RA, Fernández-Barrés S, Navarrete-Muñoz EM, González-Palacios S, Guxens M, Irizar A, Lertxundi A, Sunyer J, Vioque J, Schröder H, Vrijheid M, Romaguera D.

Impact of lifestyle behaviors in early childhood on obesity and cardiometabolic risk in children: Results from the Spanish INMA birth cohort study.

Pediatr Obes. 2020;15(3):e12590. doi: 10.1111/ijpo.12590.

6) Notario-Barandiaran L, Valera-Gran D, Gonzalez-Palacios S, Garcia-de-la-Hera M, Fernández-Barrés S, Pereda-Pereda E, Fernández-Somoano A, Guxens M, Iñiguez C, Romaguera D, Vrijheid M, Tardón A, Santa-Marina L, Vioque J, Navarrete-Muñoz EM. *High adherence to a mediterranean diet at age 4 reduces overweight; obesity and abdominal obesity incidence in children at the age of 8.*

Int J Obes (Lond). 2020;44(9):1906-1917.

7) O'Connor G, Julvez J, Fernandez-Barrés S, Navarrete-Muñoz EM, Murcia M, Tardón A, Galán IR, Amiano P, Ibarluzea J, Garcia-Esteban R, Vrijheid M, Sunyer J, Romaguera D.

Association of Lifestyle Factors and Neuropsychological Development of 4-Year-Old Children.

Int J Environ Res Public Health. 2020;17(16):E5668. doi: 10.3390/ijerph17165668.